

לעשות מן ה'גלות' רצון ה' יעקב בר עטר

בהפטרת פרשת שופטים: **וְעַתָּה מֵה־לִּי-פָּה נֶאֱמַר יִי כִי-לֶקַח עַמִּי חֲנָם מִשְׁלוֹ יְהִלִּילוּ נְאֻם-יְיָ** (ישעיה נב, ה).

הגמרא במסכת סוכה (נב): אומרת, אמר רב חנא בר אחא אמרי בי רב ארבעה מתחרט עליהן הקב"ה שבראם, ואלו הן, גלות, כשדים, וישמעאלים, ויצר הרע. גלות דכתיב **וְעַתָּה מֵה־לִּי-פָּה נֶאֱמַר יִי כִי-לֶקַח עַמִּי חֲנָם מִשְׁלוֹ יְהִלִּילוּ נְאֻם-יְיָ** (ישעיה נב, ה). כשדים דכתיב **הֵן אַרְצָךְ כְּשָׂדִים זֶה הָעֵם לֹא הִיָּה** (ישעיה כג, יג). ישמעאלים דכתיב **יִשְׁלִי אֱהָלִים לְשׁוּדָדִים וְבִטְחוֹת לְמַרְגִּזֵי אֶל לְאֶשֶׁר הֵבִיא אֱלֹהֵי בִידּוֹ** (איוב יב, ו). יצר הרע דכתיב **וְאֶשֶׁר הִרְעִיתִי** (מיכה ד, ו).

ומה שיש לעמוד על כוונת דברי חכמינו ז"ל הוא, דהתינוח כשדים ישמעאלים ויצר הרע מובן התחרטות ה' עליהם, אך על ענין הגלות, הלא זה תלוי בחטאי בני אדם ובבחירתם, ואם לא יחטאו לא תהיה גזירת הגלות, וגם אם לא היה היצר הרע ממילא לא היה שייך גלות כלל. וגם מה שיש להבין הוא, שגלות איננה בריאה, הלא היא רק העדר היותנו על אדמתנו, ומה שייך לשון בריאה.

והנראה להסביר הענין בהקדם מה שיש גם לעמוד על הא דמתחרט על בריאת הישמעאלים, הלא הרבה אומות אכזריות היו בעולם, כמו יון ורומי וכלליות מלכות אדום שסבלנו מהם הרבה, ולמה דוקא על הישמעאלים מתחרט? אך הענין הוא, שבשונה מכל האומות הרשעיות הישמעאלים מפיקים זממם בהכרזת שם ה' עליו – הם לוקחים כל מדותיהם המושחתות ותחת מלקרוא את התינוק בשמו הם תולים זה על 'בלתי ה' לבדו' – אללה אכבר... – וזה גרוע הרבה יותר מכל האכזריות של שאר האומות. כי כשעושים עוול ומכירים בזה, עדיין יש סיכוי שביום מן הימים יתחרטו על מעשיהם הרעים, אך כשתולים את זה על רצון ה', מלבד חילול שם ה' שיש בזה, גם כי אז כמעט אין סיכוי שימשכו ידיהם ממעשיהם הרעים.

וזה בעצם ביאור הכתוב שהביא הגמרא "ובטוחות למרגיזי אל **לאשר הביא אלוה בידו**" – ולפי דרכינו הפירוש הוא שזה מה שמרגיז האל יתברך 'לאשר הביא אלוה-ה בידו', שבתוך מעשי הרשע שלו הכניס האללה אכבר...

וזה גם יתכן הענין על התחרטות על ענין היצר הרע. כי מעצם פעולתו של היצר הרע, הרי כל תכלית האדם הוא שיהיה לו היכולת לבחור בין טוב לרע, ואם לא יהיה היצר הרע מה יתרון לאדם בכל עמלו. אך הרי ידוע אימרת הבעש"ט ז"ל על הגמ' בשבת 'שוחט משום מאי מחייב – משום צובע', שעיקר הריגת היצר הרע לעתיד תהיה על הצביעות, שמפתה לאדם שמעשה העבירה הוא בעצם מצוה, וזה אין מתפקידו כלל. וזה כענין הנ"ל, שזה שמכניס בתוך העול את שם ה' זה גרוע מהכל. [ולגבי הכשדים לע"ע אין לי ביאור בדרך זה].

ועל דרך הנ"ל נבוא למה שהתחלנו, שכך הענין גם לגבי הגלות. דזה שאם עושים עבירות גולים מהארץ, זה הרי חלק מהשכר ועונש, ועל זה גופא אין חרטה – אך החרטה הוא על מה שיש שעושים מהגלות עצמה רצון ה'! כי כל עוד שמכירים שהמקום האידיאלי של עם ישראל איננו בארצות גולה, וכל מהותינו שם הוא דיעבד שבדיעבד, רק מקבלים גזירת ה' כמו שהיא, וברגע שניתן לנו לחזור אל חיק אבינו עושים את זאת! על זאת אין חרטה – אדרבה, בכך נתכפרים העונות וכמבואר בתורה כל זה. הבעיה הוא כשעושים מהגלות שיטה! כשעושים מזה מצוה! כשלא מחפשים לצאת משם, כשעושים עצמינו נוח בזה, ושמחים כעל כל הון בכל ישוב וישוב ההולך ונבנה על אדמה טמאה! כשממאסים בארץ חמדה כחלק מהשקפה 'טהורה' – על בריאה כזה מתחרט ה'! על בריאה של כאילו רצון ה' הנקראת 'גלות'... כשלא רואים את זה כעונש בלבד אלא כמצב של לכתחילה.

וזה ג"כ ביאור הכתוב שהביא הגמרא "**משליו יהלילו נאם ה'**" – כשמושלי עם ישראל ומנהיגיו מכריזים שכל הגלות היא 'נאם ה' – שעצם מהות הגלות הוא אידיאלי והוא רצון ה' – על זה צווח הכתוב "ועתה מה לי פה כי לקח עמי חנם" – שעל חנם משימים עצמם בתוך 'גלות' משלהם ומסרבים לצאת מתוכה... כי מלבד חילול ה' הנעשה מזה, גם כי אז כמעט אין סיכוי שביום מן הימים מעצמם יכירו במעשי ה' כי נורא הוא, החסדים הגדולים אשר הוא עשה ועושה עמנו בעת הזאת כשנתן לנו את הארץ בחזרה – ויצטרכו שמלך המשיח יבא ויכריז 'בני היכן אתם?' וביד חזקה יגרשם מארצם האהובה להם.

אחינו אהובינו בני חוץ לארץ! תתעוררו משינתכם המתוקה בעוד מועד! תשליכו אליי כספכם וזהבכם ובאו והתרפקו אל חיק אמכם האהובה הלא היא ציון ארץ חמדתינו, "**ולא תהיו משונאי ציון שאינם רוצים לשוב, ובוחרים לישב בשלוח תחת המלכיות, מגאולתינו ופדות נפשינו**" [לשון החתם סופר בדרשה לח' טבת תקצ"ג לפ"ק עיי"ש].